

Dekodowanie. Trenowanie modeli

Paweł Rychlikowski

Instytut Informatyki UWr

5 listopada 2025

Porządki i przypomnienie

- Bigger == better
 - ▶ **likelihood, wiarygodność, prawdopodobieństwo** = $P(w_1 \dots w_N)$
 - ▶ **log-likelihood** = $\log P(w_1 \dots w_N)$
- lower == better
 - ▶ **perplexity** = $P(w_1 \dots w_N)^{-\frac{1}{N}}$
 - ▶ **negative log-likelihood** = $-\log P(w_1 \dots w_N)$
- negative-log likelihood jest **kosztem** podczas treningu sieci modelującej język
- jedynie perplexity ma w sobie element uśredniania

Pytania

- Czy zachłanne dekodowanie maksymalizuje wiarygodność?
- Czy sampling daje ciągi o dużej wiarygodności?

Jak lepiej maksymalizować wiarygodność?

Uwaga

Maksymalizacja wiarygodności generowanego tekstu nie musi być najlepszym rozwiązaniem. W szczególności powtarzające się teksty mają wysoką wiarygodność.

Problems with greedy decoding

- Greedy decoding has no way to undo decisions!
 - Input: *il a m'entarté* *(he hit me with a pie)*
 - → *he* _____
 - → *he hit* _____
 - → *he hit a* _____ *(whoops! no going back now...)*
- How to fix this?

Exhaustive search decoding

- Ideally, we want to find a (length T) translation y that maximizes

$$\begin{aligned} P(y|x) &= P(y_1|x) P(y_2|y_1, x) P(y_3|y_1, y_2, x) \dots, P(y_T|y_1, \dots, y_{T-1}, x) \\ &= \prod_{t=1}^T P(y_t|y_1, \dots, y_{t-1}, x) \end{aligned}$$

- We could try computing **all possible sequences** y
 - This means that on each step t of the decoder, we're tracking V^t possible partial translations, where V is vocab size
 - This $O(V^T)$ complexity is **far too expensive!**

Beam search decoding

- Core idea: On each step of decoder, keep track of the k most probable partial translations (which we call *hypotheses*)
 - k is the *beam size* (in practice around 5 to 10, in NMT)

- A hypothesis y_1, \dots, y_t has a *score* which is its log probability:

$$\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \log P_{\text{LM}}(y_1, \dots, y_t | x) = \sum_{i=1}^t \log P_{\text{LM}}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$$

- Scores are all negative, and higher score is better
 - We search for high-scoring hypotheses, tracking top k on each step
- Beam search is *not guaranteed* to find optimal solution
- But *much more efficient* than exhaustive search!

Beam search decoding: example

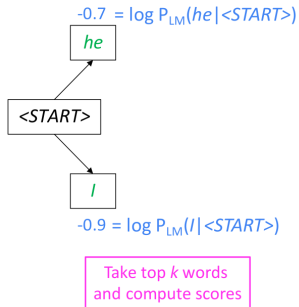
Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{\text{LM}}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

<START>

Calculate prob
dist of next word

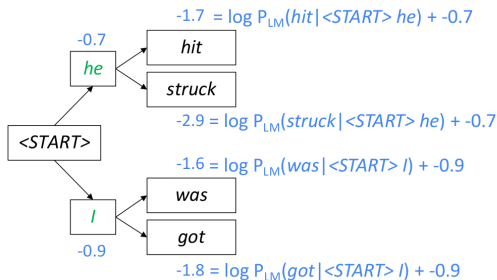
Beam search decoding: example

Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{\text{LM}}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

Beam search decoding: example

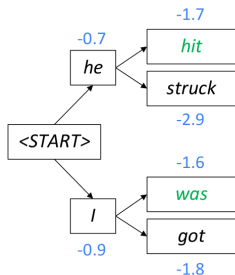
Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{\text{LM}}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

For each of the k hypotheses, find top k next words and calculate scores

Beam search decoding: example

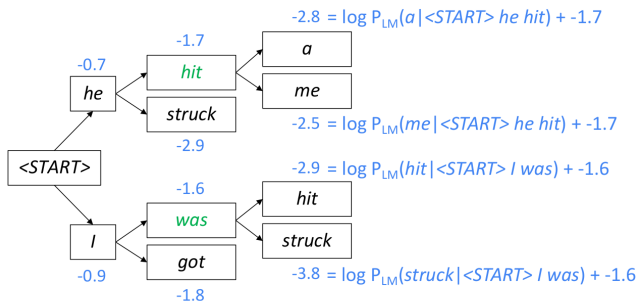
Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{\text{LM}}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

Of these k^2 hypotheses,
just keep k with highest scores

Beam search decoding: example

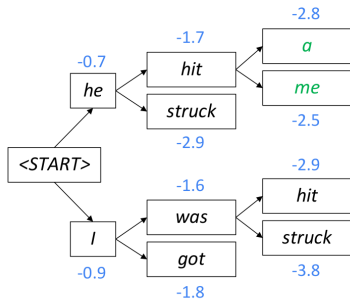
Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{\text{LM}}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

For each of the k hypotheses, find top k next words and calculate scores

Beam search decoding: example

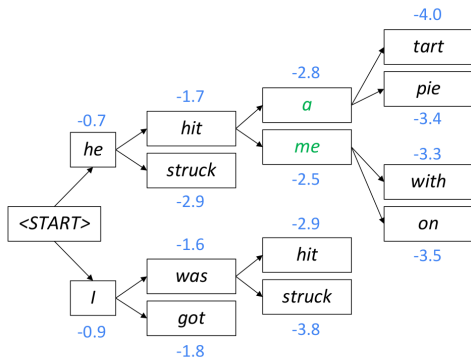
Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{\text{LM}}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

Of these k^2 hypotheses,
just keep k with highest scores

Beam search decoding: example

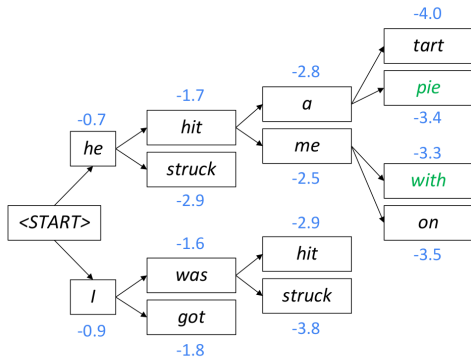
Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{LM}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

For each of the k hypotheses, find top k next words and calculate scores

Beam search decoding: example

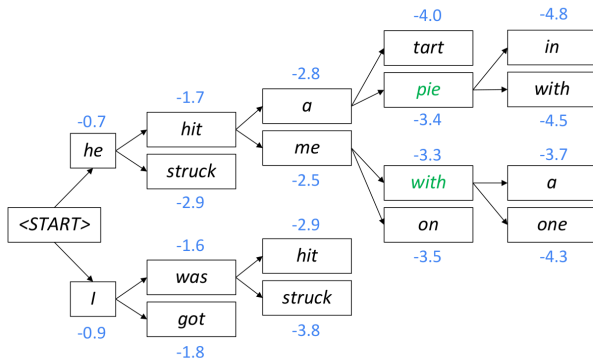
Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{\text{LM}}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

Of these k^2 hypotheses,
just keep k with highest scores

Beam search decoding: example

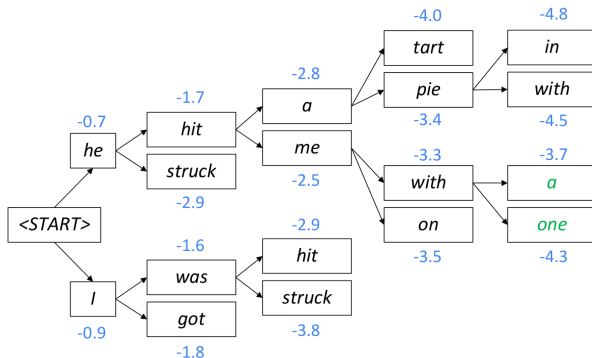
Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{LM}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

For each of the k hypotheses, find top k next words and calculate scores

Beam search decoding: example

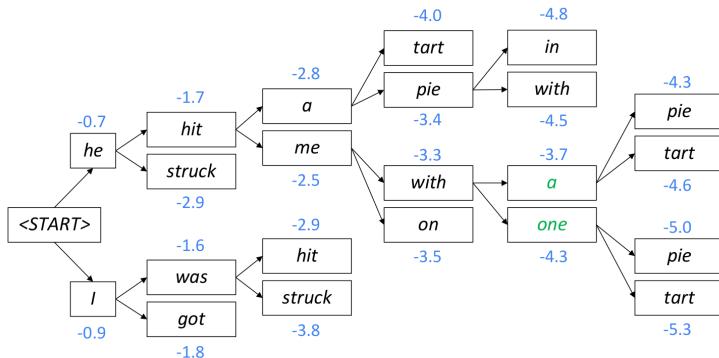
Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{LM}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

Of these k^2 hypotheses,
just keep k with highest scores

Beam search decoding: example

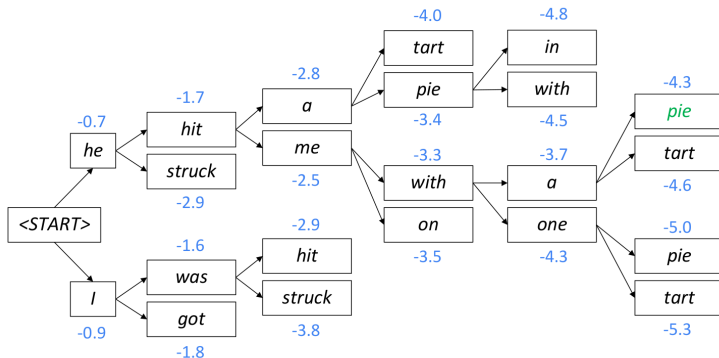
Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{LM}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

For each of the k hypotheses, find top k next words and calculate scores

Beam search decoding: example

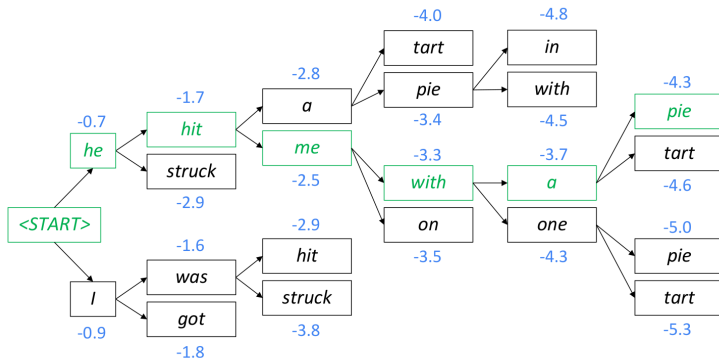
Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{LM}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

This is the top-scoring hypothesis!

Beam search decoding: example

Beam size = $k = 2$. Blue numbers = $\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \sum_{i=1}^t \log P_{LM}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$

Backtrack to obtain the full hypothesis

Beam search decoding: stopping criterion

- In **greedy decoding**, usually we decode until the model produces an **<END> token**
 - **For example:** *<START> he hit me with a pie <END>*
- In **beam search decoding**, different hypotheses may produce <END> tokens on **different timesteps**
 - When a hypothesis produces <END>, that hypothesis is **complete**.
 - **Place it aside** and continue exploring other hypotheses via beam search.
- Usually we continue beam search until:
 - We reach timestep T (where T is some pre-defined cutoff), or
 - We have at least n completed hypotheses (where n is pre-defined cutoff)

Beam search decoding: finishing up

- We have our list of completed hypotheses.
- How to select top one with highest score?
- Each hypothesis y_1, \dots, y_t on our list has a score

$$\text{score}(y_1, \dots, y_t) = \log P_{\text{LM}}(y_1, \dots, y_t | x) = \sum_{i=1}^t \log P_{\text{LM}}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$$

- **Problem with this:** longer hypotheses have lower scores
- **Fix:** Normalize by length. Use this to select top one instead:

$$\frac{1}{t} \sum_{i=1}^t \log P_{\text{LM}}(y_i | y_1, \dots, y_{i-1}, x)$$

Beam search decoding: stopping criterion

- In **greedy decoding**, usually we decode until the model produces an **<END> token**
 - **For example:** *<START> he hit me with a pie <END>*
- In **beam search decoding**, different hypotheses may produce <END> tokens on **different timesteps**
 - When a hypothesis produces <END>, that hypothesis is **complete**.
 - **Place it aside** and continue exploring other hypotheses via beam search.
- Usually we continue beam search until:
 - We reach timestep T (where T is some pre-defined cutoff), or
 - We have at least n completed hypotheses (where n is pre-defined cutoff)

Przypomnienie: 4 poziomy modelu językowego

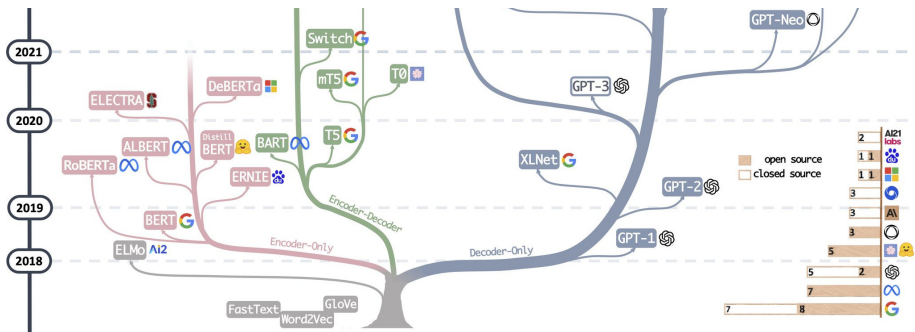
- **Poziom 0:** aplikacja
- **Poziom 1:** API generujące teksty
- **Poziom 2:** rozkład prawdopodobieństwa na tokenach
- **Poziom 3:** sieć neuronowa

Definicja

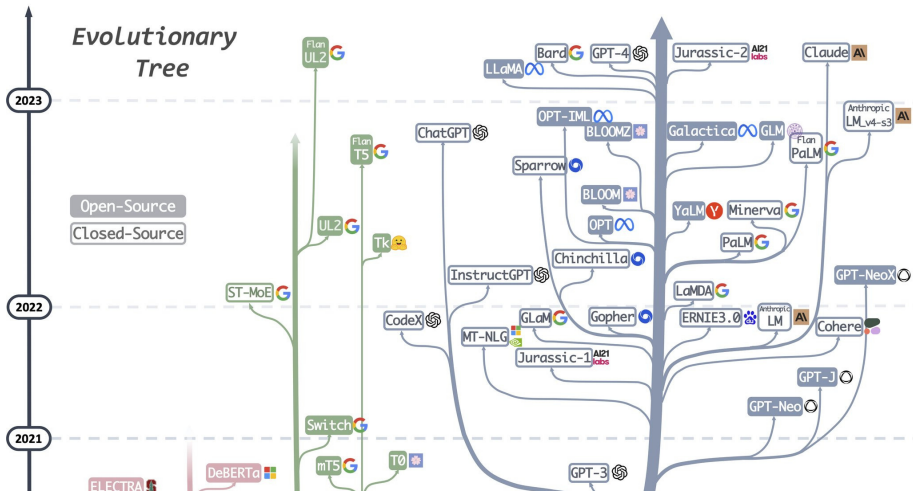
Model językowy (P3) jest siecią neuronową, która modeluje prawdopodobieństwo następnego tokenu, pod warunkiem obecności prefiksu.

- Wejściem takiej sieci jest ciąg liczb naturalnych, będących numerami tokenów (od 1 do $|V|$, czyli wielkości słownika)
- Często taka sieć potrafi policzyć wiele rzeczy na raz: na przykład wszystkie prawdopodobieństwa (dla różnych prefiksów, dla wielu zdań równocześnie)
- Obecnie absolutnym dominantem są tu sieci **Transformer!** (ale czują oddech innych architektur)

Drzewo genealogiczne modeli językowych

Drzewo genealogiczne modeli językowych

Sieci Transformer – silnik współczesnych modeli językowych

Attention Is All You Need

Ashish Vaswani*
Google Brain
avaswani@google.com

Noam Shazeer*
Google Brain
noam@google.com

Niki Parmar*
Google Research
nikip@google.com

Jakob Uszkoreit*
Google Research
uszj@google.com

Llion Jones*
Google Research
llion@google.com

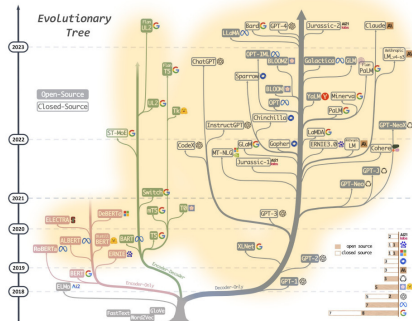
Aidan N. Gomez* †
University of Toronto
aidan@cs.toronto.edu

Łukasz Kaiser*
Google Brain
lukaszkaier@google.com

Illia Polosukhin* ‡
illia.polosukhin@gmail.com

Abstract

The dominant sequence transduction models are based on complex recurrent or convolutional neural networks that include an encoder and a decoder. The best performing models also connect the encoder and decoder through an attention mechanism. We propose a new simple network architecture, the **Transformer**, based solely on attention mechanisms, dispensing with recurrence and convolutions entirely. Experiments on two machine translation tasks show these models to

Trening modelu

- W zadaniu **next token prediction** trenujemy model korzystając z (nieopisanego, dużego) korpusu
 - ▶ Liczenie statystyk n-gramowych, na bazie częstości wystąpień fraz w korpusie
 - ▶ Trening sieci neuronowych maksymalizuje dopasowanie modelu do danych
- Trening można przeprowadzać w wielu etapach, na różnych korpusach, przykładowo:
 - ▶ **Etap 1:** Trening wstępny (pretraining), na dużych korpusach tekstowych
 - ▶ **Etap 2:** Trening na danych dziedzinowych (mniejsze korpusy, bardziej „na temat”)
 - ▶ **Etap 3:** Trening zadania docelowego (np klasyfikacji tekstów), ew. uczenie ze wzmocnieniem (jak mamy funkcję oceniającą generator)

Trening wstępny

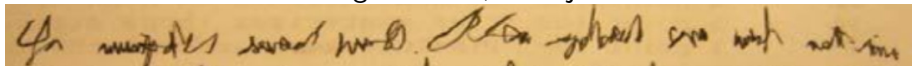
Czasem to jest wszystko, co potrzebujemy!

Przykładowe dziedziny, w których możliwe, że poprzestaniemy na treningu wstępnym:

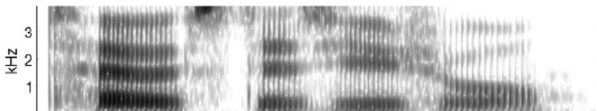
- Mały model tekstowy, dla konkretnego autora
 - ▶ (można też w takiej sytuacji teksty autora użyć dopiero w Etapie 2)
- Dane chemiczne: ciągi nukleotydów, ciągi aminokwasów (Nobel!)
- Dane muzyczne (pliki midi, pliki z nutami)
- Ciągi akcji lub ciągi stanów w grze (można tak wytrenować b.łatwo całkiem użytecznego agenta)
- Obrazki (długie lub kwadratowe, patrz następny slajd)

Dane graficzne

Długie obrazki, takie jak:

albo

możemy podzielić na paski, które sklasteryzujemy i powiemy: **token = numer-klastra**

Uwaga

Problemem może być ciąg powtarzających się klastrów (dlaczego?). Możemy temu zaradzić, stosując **Run Length Encoding**. Zamieniamy: **aaaaabbcccccccc** na **a5 b2 c8**. Można też dodać tokeny takie jak **c10+**.

Dane graficzne (cd)

Jak obrazek jest bardziej kwadratowy, to nie jest problem, bo:

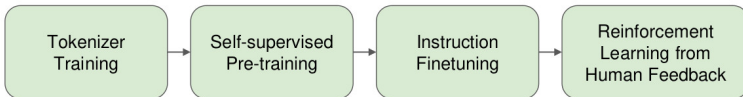
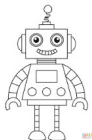
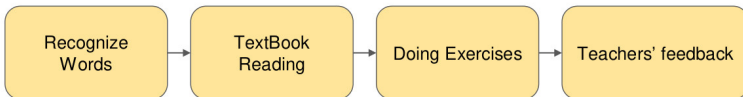

Uwaga

Takie modele mogą być użyte do rozpoznawania mowy, generowania podpisów, lub jako **część** systemu generującego dane określonego rodzaju (potrzeba bowiem jeszcze przejścia z ciągu tokenów do np. obrazka w wysokiej rozdzielczości)

Etapy uczenia (obrazek)

Steps of LLM training

Etap 2: dotrenowywanie modelu

Uwaga

Wymaga mniejszego budżetu na trening, możemy dotrenowywać wiele modeli bazujących na tym samym modelu wstępnie wytrenowanym.

Inne opcje:

- (teksty konkretnego autora, albo z jakiejś epoki literackiej)
- Teksty dialogów (tworzenie chatbota)
- Teksty medyczne, ustawy i teksty prawnicze, (teksty dziedzinowe)

Etap 2: dotrenowywanie modelu (cd)

- Dialogi napisane przez ludzi przedstawiające wzorcowe działanie naszego bota (jeden z etapów treningu ChatGPT)
- Dane wygenerowane przez programy, na przykład dowody, rozumowania
 - ▶ Praca mgr: napisać generator zadań z rozwiązaniami, użyć do treningu
- Pary: specyfikacja-program
 - ▶ Generowanie kodu jest na tyle ważne, że poświęcimy mu osobny wykład

Etap 3. Uczenie ze wzmocnieniem

Funkcja oceniająca wygenerowane zdanie może uwzględniać:

- Długość zdań, różne właściwości gramatyczne tekstu
- Miary prostoty i czytelności tekstu (Pracownia Prostej Polszczyzny)
- Brak powtórzeń
- Naturalność tekstu (np. perplexity)
- Zgodność z faktami (TODO: jak ją mierzyć)
- Miary takie jak: stopień zgodności ze specyfikacją sonetu (sylaby, rymy, zwrotki)

Takie zabawy wymagają dużej uwagi: sztuczna funkcja oceny może mieć nieoczekiwane ekstrema.

Przerwa na reklamę

Limeryk Wisławy Szymborskiej

*Na przedmieściach żył Singapuru
pewien słynny z przemówień guru.
Lecz raz wyznał mi z płaczem:
„ Mam kłopoty z wołaczem
i do szczura wciąż mówię: szczuru!”*

- Może projekt, albo praca dyplomowa o układaniu limeryków (lub innych utworów poezji ze ścisłymi wymogami formalnymi)?
- Haiku też się nada, ale raczej na miniprojekt...
- Z kolei piosenki disco-polo, połączone z kompozycją i syntezą śpiewu to raczej ambitna praca mgr